ÚRAD KOMISÁRA PRE DETI
Aby deti ostali deťmi

Reedukačné centrum Čerenčany

Správa z monitoringu národného preventívneho mechanizmu

Adresa zariadenia:	Samuela Kollára 72, 979 01 Čerenčany
Zriaďovateľ :	Regionálny úrad školskej správy v Banskej Bystrici
Riaditeľ:	Mgr. Beáta Bodnárová
Typ zariadenia:	Reedukačné centrum
Dátum návštevy:	26.-27.03.2026
Dátum vydania správy:	22.06.2026
Číslo spisu:	KPD-MPS 53/2026
Forma návštevy:	neohlásená
Návštevu vykonali:	Mgr. Gabriela Cabanová, Mgr. Lucia Potančoková, Mgr. Veronika Mrázová, Mgr. Karolína Jamečná, Mgr. Miroslav Feranc

prof. MUDr. Jozef Mikloško, PhD.
komisár pre deti

Úrad komisára pre deti, Odborárske námestie 3, 811 07 Bratislava, tel. 02/32191691, fax: 02/32191699
e-mail: info@komisarpredeti.sk

Obsah

Obsah 2
1. Úvodné informácie 3
1.1. Národný preventívny mechanizmus, ciele a postupy 3
1.2. Charakteristika monitorovaného zariadenia 5
1.3. Priebeh návštevy 6
1.4. Závery z návštevy 6
Opatrenia komisára pre deti 7
2. Monitorované oblasti 8
2.1. Realizácia najlepších záujmov dieťaťa prostredníctvom vzťahov v zariadení 8
2.2. Režimové opatrenia 11
2.3. Kontakt s okolitým svetom / Realizácia práv dieťaťa na kontakt s biologickou rodinou a kroky smerujúce k návratu dieťaťa do svojej biologickej rodiny 19
2.4. Realizácia práv dieťaťa na oddych a voľný čas 23
2.5. Vedenie spisovej dokumentácie 25
Priebežné prehodnocovanie dôvodnosti ďalšieho pobytu dieťaťa v režimovom zariadení 27
2.6. Prostredie a materiálne podmienky zariadenia 29
2.7. Personál zariadenia 32
3. Prehľad opatrení komisára pre deti a príkladov dobrej praxe 33
3.1. Prehľad opatrení 33
3.2. Prehľad príkladov dobrej praxe 35
3.3. Záver 36

1. Úvodné informácie

1.1. Národný preventívny mechanizmus, ciele a postupy

Komisár pre deti plní od roku 2023 **úlohy národného preventívneho mechanizmu** v Slovenskej republike (ďalej len „NPM“) podľa Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (tu uvedený protokol a dohovor ďalej len „Opčný protokol“ a “Dohovor”)[1].

Účelom NPM je zavedenie **systému pravidelných návštev** (monitoringov) vykonávaných nezávislými medzinárodnými a národnými orgánmi na miestach, kde sú osoby pozbavené ich slobody, v záujme predchádzania mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „zlé zaobchádzanie“).

Postavenie NPM sa v zmysle čl. 3 opčného protokolu v Slovenskej republike zverilo do pôsobnosti troch už existujúcich orgánov ochrany ľudských práv - verejného ochrancu práv, komisára pre deti a komisára pre osoby so zdravotným postihnutím.

Vo vzťahu ku pôsobnosti komisára pre deti **ide o výkon systematických návštev na miestach, kde sa nachádza alebo môže nachádzať osoba, ktorá je dieťaťom**. Ide nielen o miesta, kde takéto osoby sú alebo môžu byť obmedzené na slobode orgánmi verejnej moci, ale aj o miesta, kde takéto osoby sú alebo sa môžu nachádzať v dôsledku odkázanosti na poskytovanie starostlivosti, a to bez ohľadu na to, či ide o zariadenia štátne alebo súkromné.[2] Cieľom národného preventívneho mechanizmu je zabrániť mučeniu a inému zlému zaobchádzaniu **zo strany štátu**, teda len v miestach a na miestach, kde štát vystupuje prostredníctvom svojich zamestnancov alebo poverených osôb; Výkon NPM sa riadi internými predpismi Úradu komisára pre deti (ďalej len „ÚKPD“).

Slovenská republika má vytvorené represívne a kontrolné mechanizmy pre miesta, kde sú umiestnené maloleté deti bez možnosti opustiť tieto miesta. **Úlohou NPM je však vytvorenie preventívneho mechanizmu, s cieľom pôsobiť do budúcna**. Hlavnou pracovnou metódou je rozširovanie tzv. „best practices“, ktoré sú systematicky zbierané, analyzované a následne implementované do praxe, a to aj zo zahraničia.

Podľa odporúčaní OSN pre NPM bol vypracovaný **harmonogram návštev**, ktorého kritériá zohľadňujú geografické a logistické princípy tak, aby bolo možné vykonať návštevy vo všetkých miestach bez výnimky, kde sa nachádzajú maloleté deti a aby vykonanie návštev bolo systematické, teda opakované v horizonte niekoľkých rokov tak, aby bolo efektívne.

[1] § 4 ods. 1 písm. b) bod 2. Zákona 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím“).
[2] § 4 ods. 2 písm. h) Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

Komisár pre deti sa **pri návštevách zariadení zameria na odhaľovanie systémových nedostatkov**, ktoré vedú alebo by mohli viesť k zlému zaobchádzaniu s osobami umiestnenými v zariadeniach. Komisár pre deti skúma tak hmotné podmienky pobytu v zariadeniach, ako aj jeho inštitucionálny rámec, a všíma si záruky proti zlému zaobchádzaniu, t. j. mieru zabezpečenia práv osôb obmedzených na slobode a mieru ich praktického uplatňovania.[3] Monitoring vykonávajú zamestnanci ÚKPD najmä rozhovormi s vedením a zamestnancami zariadenia, rozhovormi s deťmi umiestnenými v zariadení, pozorovaním priestorov zariadenia, nahliadaním do spisov a iných úradných záznamov.

Po **každom monitoringu sa spracuje správa**[4]. Správa sa skladá z jednotlivých častí – monitorovaných oblastí, kde sa popisujú zistené skutočnosti. V prípade zistených nedostatkov obsahuje správa návrh prostriedkov nápravy[5] alebo žiadosť o prijatie opatrení[6] s určenou lehotou na vykonanie nápravy. V prípade, že zariadenie má v nejakej oblasti dobré výsledky, resp. vhodne nastavené postupy, správa môže konštatovať, že takýto postup možno považovať za dobrú prax (tzv. „best-practices“).

Správa sa následne posiela **na vyjadrenie monitorovanému zariadeniu**, s určenou lehotou na vyjadrenie. Zariadenie sa v určenej lehote má vyjadriť k navrhnutým prostriedkom nápravy/opatreniam a spôsobu ich realizácie. V prípade nedostatočnej odpovede zariadenia, zariadenie bude požiadané o doplnenie informácií, prípadne vzhľadom na charakter situácie bude informovaný nadriadený orgán. V zariadení je spravidla vykonaná komisárom pre deti opätovná návšteva, za účelom preverenia nápravy zistených nedostatkov.

Finálna verzia správy sa **zverejňuje v anonymizovanej podobe na webovom sídle ÚKPD** a posiela sa koordinačnému orgánu NPM, ktorým je verejný ochranca práv.[7] Sprístupnenie správy a oboznámenie verejnosti s nedostatkami a príkladmi dobrej praxe pomáha napĺňať účel NPM, ktorým je prevencia zlého zaobchádzania.

[3] Ako uvádza aj dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona č. 1354/2023, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.
[4] § 5 ods. 3 Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.
[5] § 4 ods. 2 písm. f) Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.
[6] § 4 ods. 2 psím a) bod 4 Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.
[7] § 5 ods. 3 Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

1.2. Charakteristika monitorovaného zariadenia

Reedukačné centrum Čerenčany (ďalej aj ako „RC“ alebo „zariadenie“) je štátne zariadenie s nepretržitou prevádzkou a vyučovacím jazykom slovenským. Zariadenie je koedukované a poskytuje odbornú starostlivosť dievčatám a chlapcom vo veku od 12 do 16 rokov.

RC je zariadením, ktoré zabezpečuje komplexný výchovný, prevýchovný a vzdelávací proces, ubytovanie a stravovanie. Zariadenie je situované priamo v obci Čerenčany. RC patrí medzi výchovné zariadenia (*spolu s diagnostickým centrom)*. Činnosť reedukačného centra upravuje školský zákon[8] a vyhláška o špeciálnych výchovných zariadeniach.[9]

Reedukačné centrum sa zameriava na reedukáciu sociálne, mravne a emocionálne narušených detí, u ktorých boli zistené také nedostatky v sociálnej prispôsobivosti, v osobnostných vlastnostiach a charakterovom vývine, že ich výchova a vzdelávanie v iných zariadeniach alebo v prirodzenom rodinnom prostredí by neviedli k náprave.[10] Reedukačné centrum má poskytovať deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na optimalizáciu ich psychosociálneho vývinu, odstraňovanie porúch správania a vytvorenie predpokladov na ich osobnostnú a sociálnu integráciu.[11]

Do reedukačného centra sa prijímajú deti na základe[12]:

- žiadosti zákonného zástupcu s predchádzajúcim vyjadrením zariadenia poradenstva a prevencie,
- neodkladného opatrenia súdu,
- rozhodnutia súdu o uložení ochrannej výchovy,
- rozhodnutia súdu o uložení výchovného opatrenia,
- rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti.

Deti v RC sú rozdelené do 8 výchovných skupín.

<u>Údaje o zariadení</u>:

Maximálna schválená kapacita zariadenia podľa rozhodnutia príslušnej inštitúcie.	64
Celkový počet detí umiestnených v čase vykonania monitoringu.	50 (z tohto počtu 3 deti na úteku)

[8] Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“).

[9] Vyhláška č. 323/2008 Z. z. Ministerstva školstva Slovenskej republiky zo 6. augusta 2008 o špeciálnych výchovných zariadeniach (ďalej len „Vyhláška o špeciálnych výchovných zariadeniach“)

[10] § 4 ods. 1 Vyhlášky o špeciálnych výchovných zariadenia

[11] § 4 ods. 2 Vyhlášky o špeciálnych výchovných zariadeniach.

[12] § 122 ods. 3 školského zákona.

Ktoré pracovné pozície nie sú v zariadení obsadené v čase vykonania monitoringu?	Psychológ (druhý), liečebný pedagóg
Počet maloletých matiek umiestnených v zariadení v čase vykonania monitoringu.	0
Počet detí so zdravotným postihnutím umiestnených v zariadení v čase vykonania monitoringu	0
Spôsob usporiadania skupín	Skupiny sú usporiadané podporným tímom RC podľa individuálnych charakteristík detí

1.3. Priebeh návštevy

Zamestnanci ÚKPD v úvode **dvojdňovej neohlásenej návštevy** predstavili vedeniu RC v Čerenčanoch mandát a účel výkonu Národného preventívneho mechanizmu. Počas návštevy viedli úvodný rozhovor so sociálnou pracovníčkou a vedúcim výchovy zariadenia, ktorý v čase neprítomnosti zastupoval riaditeľku zariadenia. Následne realizovali rozhovory so psychologičkou, sociálnym pedagógom, zdravotnou sestrou, vychovávateľmi, dvoma asistentmi učiteľa a deťmi umiestnenými v zariadení. Súčasťou monitoringu bolo aj preskúmanie spisovej dokumentácie náhodne vybranej vzorky detí a ostatnej relevantnej dokumentácie vedenej RC.

Zamestnanci RC poskytli pri monitoringu plnú súčinnosť, za čo im tím NPM vyjadruje poďakovanie.

1.4. Závery z návštevy

Na základe vykonaného monitoringu komisár pre deti konštatuje, že v zariadení **nebolo zistené v čase monitoringu zlé zaobchádzanie s deťmi v zmysle Dohovoru**. **Zariadenie poskytuje starostlivosť deťom na vysokej odbornej úrovni**.

V zariadení boli zistené **také postupy, ktoré možno označiť ako príklady dobrej praxe**:

- odborná a koordinovaná reakcia na krízovú situáciu dieťaťa,
- pravidelné opakovanie výcviku na zvládania a predchádzania agresivity u žiakov, nie len jeho jednorazové absolvovanie, prispieva k tomu, že si personál postupy priebežne upevňuje a dokáže ich účinne uplatňovať v praxi,
- dostupnosť dôveryhodných vzťahových osôb pre deti – reagovanie na potreby detí primerane a bez zbytočného odkladu,
- zapojenie sociálneho pedagóga do práce s deťmi počas školského vyučovania, kde realizuje individuálne stretnutia, sociálno-pedagogické pozorovanie, vedie vlastné záznamy a podľa potrieb detí vytvára podporné skupiny,

- realizáciu preventívnych aktivít prostredníctvom predmetov terapeuticko-korekčné cvičenia a prevencia psycho-patologických javov, zameraných najmä na prevenciu šikanovania, závislosti, kriminalitu, trestnoprávnu zodpovednosť a ďalšie rizikové správanie,
- spolupráca zariadenia s externými subjektmi, najmä políciou, prokurátormi a organizáciou SPACE Rimavská Sobota,
- pravidelné zisťovanie výskytu šikanovania – psychológ trikrát ročne realizuje dotazníkové zisťovanie zamerané na šikanu a podľa potreby nadväzuje individuálnou preventívnou podporou detí,
- uvádzanie a využívanie odborných foriem a metód reedukácie v individuálnych reedukačných programoch, najmä podpornej terapie, psychoedukácie, nácviku kontroly emocionality a tréningu sebaovládania,
- existencia formalizovaného hodnotiaceho systému, ktorému deti rozumejú a vedia sa v ňom orientovať a v ktorom sú nastavené benefity, ktoré slúžia ako motivačný prvok podporujúci dodržiavanie pravidiel a aktívnu spoluprácu v reedukačnom procese,
- realizácia aktivít mimo zariadenia spojené s kontaktom so zvieratami, ako rozvoj kreatívnych a športových činností.

Opatrenia komisára pre deti

V zariadení za aktuálnych podmienok **komisár pre deti identifikuje nedostatky, resp. priestor na zlepšovanie v týchto oblastiach:**

- zariadeniu sa odporúča realizovať pravidelné spoločné prípadové stretnutia (pedagogických, výchovných a odborných zamestnancov), minimálne raz mesačne, zamerané na výmenu informácií o aktuálnych potrebách detí, zjednocovanie výchovných postupov a dohodnutie jednotných reakcií na náročné situácie,
- zariadeniu sa odporúča zaradiť do výchovného programu pravidelné skupinové aktivity, minimálne raz mesačne v každej výchovnej skupine, zamerané na prevenciu konfliktov, bezpečnú komunikáciu, rešpektovanie hraníc, zvládanie hnevu a nenásilné riešenie sporov,
- zariadeniu sa odporúča pred prijatím dieťaťa aktívne vyžadovať od CDR, orgánu SPODaSK alebo zákonného zástupcu informáciu o tom, akým spôsobom bolo dieťa pripravené na umiestnenie do reedukačného centra, najmä či mu boli veku primerane, pravdivo a zrozumiteľne vysvetlené dôvody jeho umiestnenia, miesto pobytu, základný režim zariadenia a predpokladaná dĺžka pobytu,
- zariadeniu sa odporúča posilniť dostupnosť psychologickej starostlivosti pre deti, t.j. prijať opatrenia smerujúce k obsadeniu ďalšej pozície psychológa,
- zariadeniu sa odporúča v spolupráci so zriaďovateľom prijať kroky smerujúce k posilneniu odborného tímu o ďalšieho sociálneho pracovníka a k vytvoreniu primeraných podmienok na pravidelnú a systematickú spoluprácu s rodinou maloletých detí,

- zariadeniu sa odporúča vytvoriť vhodné materiálne a priestorové podmienky na uchovávanie spisovej dokumentácie tak, aby bola zabezpečená ochrana osobných údajov a prístup výlučne oprávnených zamestnancov,
- zariadeniu sa odporúča primerane veku a vyspelosti dieťaťa zapájať ho do tvorby a vyhodnocovania IRP a stručne zaznamenávať, ako bolo dieťa s cieľmi oboznámené a aký bol jeho postoj k nim,
- Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny sa odporúča metodicky usmerniť príslušné úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (úseky sociálno – právnej ochrany detí a sociálnej kurately) tak, aby pri deťoch umiestnených v reedukačných centrách priebežne a individuálne posudzovali, či ďalší pobyt dieťaťa v režimovom zariadení naďalej zodpovedá jeho aktuálnemu najlepšiemu záujmu. V prípade, ak odborný tím reedukačného centra vyhodnotí reedukačný proces ako ukončený alebo odporučí zmenu umiestnenia dieťaťa, má príslušný úrad bezodkladne posúdiť novú skutkovú situáciu, zistiť názor dieťaťa, vyhodnotiť dostupné alternatívy starostlivosti a prijať aktívne procesné kroky smerujúce k zabezpečeniu primeranejšej formy starostlivosti,
- zabezpečenie možnosti uzamykania sa v priestoroch kúpeľní, toaliet, napr. formou otočných zámkov, ktoré v prípade potreby je možné z vonku otvoriť,
- zariadeniu sa odporúča zabezpečiť pravidelnú supervíziu pre pedagogických, výchovných a odborných zamestnancov, zameranú najmä na zvládanie náročných situácií, prácu s deťmi s poruchami správania, prevenciu vyhorenia a odbornú reflexiu

Prehľad opatrení ako aj príkladov dobrej praxe je uvádzaný v texte pri jednotlivých monitorovaných oblastiach, ako aj zosumarizovaný v kapitole č. 3.

2. Monitorované oblasti

2.1. Realizácia najlepších záujmov dieťaťa prostredníctvom vzťahov v zariadení

2.1.1. Vzťahy medzi deťmi a zamestnancami zariadenia

Na základe pozorovaní a uskutočnených individuálnych rozhovorov s maloletými deťmi a zamestnancami počas monitorovacej návštevy možno vzťahy medzi maloletými deťmi a zamestnancami RC Čerenčany hodnotiť ako prevažne pozitívne, stabilné a z pohľadu detí bezpečné. Deti vo výpovediach opakovane uvádzali, že zamestnancom dôverujú, vnímajú ich ako férových a rešpektujúcich dospelých a v prípade potreby sa na nich vedia obrátiť.

Z rozhovorov vyplynulo, že v každodennom fungovaní zariadenia zohrávajú významnú úlohu najmä kmeňoví vychovávatelia, vedúci výchovy, psychologička, sociálny pedagóg, učitelia a asistenti. Maloleté deti ich označovali ako osoby, ktorým dôverujú a ktoré im poskytujú podporu v záťažových situáciách. Niektoré deti vnímali konkrétnych vychovávateľov ako významné vzťahové osoby, v niektorých prípadoch až v rodičovskej rovine. Táto skutočnosť poukazuje na význam stabilných a **bezpečných vzťahových väzieb v prostredí reedukačného centra,** osobitne pri deťoch so skúsenosťou s narušenými rodinnými vzťahmi, zanedbávaním alebo traumou.

Pozitívne hodnotenie vzťahov medzi deťmi a zamestnancami bolo podporené aj vyjadreniami zamestnancov zariadenia. Z ich výpovedí vyplynulo, že pri práci s deťmi kladú dôraz na budovanie dôvery, pocitu bezpečia a prijatia. Deti podľa zistení vyhľadávajú kontakt s odbornými zamestnancami, obracajú sa na nich v prípade potreby a vnímajú ich ako dostupné osoby, ktoré na ich aktuálne potreby reagujú primerane a bez zbytočného odkladu.

Deti počas rozhovorov negovali fyzické násilie, hrubé verbálne správanie alebo iné neprimerané zaobchádzanie zo strany zamestnancov. Prístup dospelých opisovali ako úctivý, férový a podporujúci. Zároveň uvádzali, že v prípade problému sa obracajú na dospelého, ktorý je prítomný, najčastejšie na vedúceho výchovy, vychovávateľa, učiteľa, psychologičku alebo sociálneho pedagóga. **Takto jednotné pozitívne hodnotenie zamestnancov zo strany detí možno považovať za významný ochranný faktor.**

V zariadení je nastavený skôr formálny spôsob komunikácie, pričom maloleté deti zamestnancom vykajú a oslovujú ich „pán“ alebo „pani“. Niektorí zamestnanci umožňujú aj civilnejšiu formu oslovenia, pokiaľ je založená na vzájomnom rešpekte a neoslabuje profesionálne hranice. Z pohľadu NPM je podstatné, aby zvolený spôsob komunikácie podporoval dôstojnosť dieťaťa, rešpektujúci prístup a zároveň jasné profesionálne vzťahy medzi deťmi a dospelými.

Ako pozitívny prvok a príklad dobrej praxe možno hodnotiť dostupnosť psychologickej a sociálno-pedagogickej podpory. Deti uvádzali, že sa na psychologičku a sociálneho pedagóga môžu obrátiť v prípade potreby, pričom odborní zamestnanci s deťmi pracujú individuálne aj skupinovo. V zariadení sú **realizované preventívne** a **terapeuticko-korekčné aktivity zamerané na prevenciu rizikového správania, zvládanie vnútorného napätia, relaxáciu, rozvoj sociálnych zručností a podporu emocionálnej stability detí**.

Napriek celkovo pozitívnemu hodnoteniu vzťahov medzi deťmi a zamestnancami sa ako vhodné javí naďalej podporovať jednotnosť odborného prístupu zamestnancov, ich vzájomnú spoluprácu a pravidelnú výmenu informácií o potrebách detí. V zariadeniach tohto typu je osobitne dôležité, aby pedagogickí, výchovní a odborní zamestnanci uplatňovali vo vzťahu k deťom čo najviac zjednotený, predvídateľný a odborne vedený prístup. Pravidelná tímová komunikácia, metodické vedenie a priestor na odbornú reflexiu môžu prispieť k posilneniu stability prostredia, podpore profesionálnych vzťahov a k zvyšovaniu kvality starostlivosti poskytovanej deťom.

Z pohľadu zvládania krízových situácií bolo počas monitorovacej návštevy zaznamenané, že odborní zamestnanci reagovali **na akútnu situáciu dieťaťa po nedovolenom opustení zariadenia bezodkladne a koordinovane, v spolupráci s políciou**. Dieťaťu bola poskytnutá **krízová intervencia** a po upokojení bola situácia s dieťaťom **ďalej odborne spracovaná**. Tento postup možno hodnotiť ako **príklad dobrej praxe**, keďže smeroval k upokojeniu dieťaťa, stabilizácii situácie a následnej odbornej práci.

Za **príklad dobrej praxe** možno považovať **pravidelné a opakované vzdelávanie** zamestnancov v oblasti zvládania rizikového správania detí. Zamestnanci každé dva roky absolvujú výcvik **Stratégia zvládania a predchádzania agresivity u žiakov**, vďaka čomu majú postupy pri predchádzaní a riešení agresívnych prejavov priebežne upevňované a prakticky osvojované. Opakovaný charakter výcviku prispieva k jednotnejšiemu postupu personálu a k efektívnejšiemu zvládaniu konfliktných situácií v zariadení.

Celkovo možno konštatovať, že vzťahová klíma medzi maloletými deťmi a zamestnancami v RC Čerenčany bola počas monitorovania hodnotená priaznivo. Deti vo vysokej miere vyjadrovali dôveru voči zamestnancom a spokojnosť s ich prístupom**.** Za **príklad dobrej praxe možno označiť najmä dostupnosť konkrétnych vzťahových osôb, rešpektujúcu komunikáciu a promptnú reakciu odborných zamestnancov na potreby detí. Súčasne je potrebné venovať pozornosť posilňovaniu jednotného odborného prístupu zamestnancov, podpore tímovej spolupráce a systematickej práci s rovesníckymi vzťahmi medzi deťmi.**

Opatrenie komisára pre deti:

1. **RC**: Zariadeniu sa odporúča realizovať pravidelné spoločné prípadové stretnutia (pedagogických, výchovných a odborných zamestnancov), minimálne raz mesačne, zamerané na výmenu informácií o aktuálnych potrebách detí, zjednocovanie výchovných postupov a dohodnutie jednotných reakcií na náročné situácie. Zo stretnutí sa odporúča viesť stručný záznam obsahujúci prijaté závery, určenie zodpovedných osôb a spôsob následného vyhodnotenia prijatých opatrení.
   Termín plnenia: bez termínu, odporúčanie.

2.1.2. Vzťahy medzi deťmi

Na základe pozorovaní a uskutočnených individuálnych rozhovorov s maloletými deťmi a zamestnancami možno vzťahy medzi deťmi v RC Čerenčany hodnotiť ako celkovo funkčné, avšak prirodzene premenlivé vzhľadom na cieľovú skupinu detí umiestnených v zariadení. Ide o deti s poruchami správania, psychickými ťažkosťami, skúsenosťami so zanedbávaním, traumou alebo narušenými vzťahovými väzbami, čo sa premieta aj do kvality ich rovesníckych vzťahov.

Z rozhovorov vyplynulo, že medzi deťmi existujú kamarátske vzťahy a v niektorých prípadoch aj vzájomná podpora. Deti uvádzali, že sa na seba vedia obrátiť a v bežnom fungovaní spolu trávia čas. Zároveň však opisovali aj výskyt konfliktov, hádok, posmechu, verbálnych útokov a fyzických potýčok, najmä medzi chlapcami a častejšie v školskom prostredí. Niektoré deti poukazovali aj na nedôveru, vzájomné „oznamovanie“ alebo pocit sociálneho vylúčenia zo skupiny.

Počas monitorovania neboli zistené skutočnosti nasvedčujúce existencii systematickej alebo dlhodobej šikany. Zistené situácie mali skôr charakter ojedinelých alebo situačných konfliktov medzi deťmi. Zamestnanci zariadenia uvádzali, že prípadné informácie o šikane alebo

nevhodnom správaní medzi deťmi riešia bezodkladne. Pozitívne možno hodnotiť aj skutočnosť, že zariadenie sa venuje mapovaniu rovesníckych vzťahov a prevencii šikany, vrátane využívania dotazníkov a odborného sledovania atmosféry v skupinách.

Z psychologického hľadiska možno konštatovať, že variabilita vzťahov medzi deťmi, výskyt konfliktov a nižšia miera vzájomnej dôvery sú vzhľadom na špecifiká cieľovej skupiny očakávané. Zároveň však ide o oblasť, ktorá si vyžaduje systematickú odbornú prácu, najmä v oblasti rozvoja sociálnych a komunikačných zručností, zvládania emócií, rešpektovania hraníc a nenásilného riešenia konfliktov.

Osobitnú pozornosť je potrebné venovať deťom, ktoré prežívajú sociálne vylúčenie, zosmiešňovanie alebo zvýšenú psychickú zraniteľnosť. V takýchto prípadoch je potrebné zabezpečiť individuálnu odbornú podporu a zároveň cielene pracovať so skupinou tak, aby sa predchádzalo ďalšiemu prehlbovaniu maladaptívnych vzorcov správania a posilňovalo sa bezpečné rovesnícke prostredie.

Celkovo možno konštatovať, že **napriek prirodzenej náročnosti rovesníckych vzťahov v reedukačnom zariadení sa v RC Čerenčany darí udržiavať základnú stabilitu vzťahov** medzi deťmi. Za pozitívne možno považovať **najmä aktívny prístup zamestnancov k prevencii konfliktov a šikany, ich snahu bezodkladne riešiť vzniknuté situácie a odborné mapovanie vzťahovej klímy v skupinách.** Súčasne je vhodné pokračovať v systematickej skupinovej práci s deťmi zameranej na bezpečné rovesnícke vzťahy, prevenciu šikanovania a rozvoj sociálnych zručností.

Opatrenie komisára pre deti:
2. RC: Zariadeniu sa odporúča zaradiť do výchovného programu pravidelné skupinové aktivity, minimálne raz mesačne v každej výchovnej skupine, zamerané na prevenciu konfliktov, bezpečnú komunikáciu, rešpektovanie hraníc, zvládanie hnevu a nenásilné riešenie sporov. Súčasťou opatrenia má byť aj priebežné vyhodnocovanie atmosféry v skupinách a zaznamenávanie opakujúcich sa konfliktov s určením ďalšieho postupu práce s konkrétnou skupinou.
Termín plnenia: bez termínu, odporúčanie.

2.2. Režimové opatrenia

2.2.1. Adaptácia

Počas monitoringu v zariadení **neboli zaznamenané žiadne nevhodné postupy pri príjme a adaptácii detí.**

Proces prijatia dieťaťa do RC sa začína ešte pred jeho fyzickým príchodom do zariadenia, najmä komunikáciou s príslušným orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, centrom pre deti a rodiny alebo zákonným zástupcom. Zariadenie si vopred vyžaduje dokumentáciu potrebnú k prijatiu dieťaťa, najmä rozhodnutie súdu, dostupnú zdravotnú a

psychologickú dokumentáciu a ďalšie relevantné podklady. Zo zistení však vyplynulo, že dokumentácia nie je vždy doručená v úplnom rozsahu.

Dieťa prichádza do zariadenia spravidla v sprievode zákonného zástupcu, zamestnanca centra pre deti a rodiny alebo kurátora. Prijatie prebieha za účasti viacerých zamestnancov zariadenia, najmä sociálneho pedagóga, psychologičky, sociálnej pracovníčky a zdravotnej sestry. O prijatí sa vyhotovuje písomný záznam, ktorý obsahuje údaje o prítomných osobách, prevzatej dokumentácii, ako aj obsah úvodného rozhovoru s dieťaťom a jeho sprievodom.

Pri prijatí je dieťa oboznámené so základnými pravidlami zariadenia, právami a povinnosťami, vnútorným režimom, pravidlami telefonovania a návštev. Súčasťou prijatia je aj úvodný rozhovor o situácii dieťaťa. Sociálny pedagóg zároveň zaznamenáva získané informácie do dokumentácie dieťaťa a podieľa sa na jeho prvotnom uvedení do prostredia zariadenia.

Súčasťou prijatia je aj zdravotná časť procesu. Zdravotná sestra zisťuje základné zdravotné informácie, preberá lieky a kompenzačné pomôcky, vykonáva osobnú prehliadku a podľa potreby zabezpečuje ďalší zdravotný postup. Ak si to zdravotný stav dieťaťa vyžaduje, dieťa môže byť dočasne umiestnené do zdravotnej izolácie. Následne je dieťa postupne zaradené do bežného režimu zariadenia, do vyučovania a do príslušnej výchovnej skupiny kde jeho začlenenie do skupiny detí preberá učiteľ a poobede vychovávateľ.

Prvý mesiac pobytu je v zariadení vnímaný ako adaptačné obdobie. Počas tohto obdobia je dieťaťu venovaná zvýšená pozornosť zo strany zamestnancov, najmä z hľadiska osvojovania pravidiel, zvládania režimu a začlenenia do kolektívu. Po uplynutí prvého mesiaca sa vyhodnocuje proces adaptácie dieťaťa v oblasti školy aj výchovy mimo vyučovania. Zistenia sú následne využívané pri tvorbe alebo aktualizácii individuálneho reedukačného programu.

Pokiaľ ide o kontakt s rodinou, podľa vyjadrení zamestnancov nie sú v adaptačnej fáze nastavené osobitné obmedzenia. Dieťa má možnosť telefonického kontaktu s rodinou a rodičia ho môžu navštíviť v zariadení. Dieťa však počas adaptačnej fázy nemôže opustiť zariadenie samostatne ani v sprievode rodinného príslušníka; táto možnosť je viazaná na splnenie podmienok hodnotiaceho systému.

Z výpovedí detí vyplynulo, že adaptačné obdobie je pre viaceré deti psychicky náročné. Deti opisovali pocity smútku, strachu, dezorientácie, plaču alebo nechutenstva. Časť informácií o fungovaní zariadenia získavali aj od rovesníkov. V niektorých prípadoch zazneli aj vyjadrenia, že dieťa pred umiestnením nemalo jasné alebo pravdivé informácie o tom, kam prichádza, čo môže negatívne ovplyvniť jeho dôveru voči dospelým a sťažiť prijatie novej situácie.

Z pohľadu NPM je preto potrebné prijatie dieťaťa do reedukačného zariadenia vnímať nielen ako administratívny a organizačný proces, ale aj ako významnú záťažovú situáciu pre umiestňované dieťa. Pozitívne možno hodnotiť, že zariadenie má nastavený dokumentovaný postup prijatia dieťaťa, do ktorého sú zapojení viacerí zamestnanci. Súčasne sa ako potrebné javí posilniť najmä emočne citlivé sprevádzanie dieťaťa počas

prvých dní pobytu, zjednotiť spôsob poskytovania informácií dieťaťu a dôsledne monitorovať jeho bezpečie a začlenenie do rovesníckej skupiny.

Opatrenie komisára pre deti:

3. **RC:** Zariadeniu sa odporúča pred prijatím dieťaťa aktívne vyžadovať od CDR, orgánu SPODaSK alebo zákonného zástupcu informáciu o tom, akým spôsobom bolo dieťa informované a pripravené na umiestnenie do reedukačného centra, najmä či mu boli veku primerane, pravdivo a zrozumiteľne vysvetlené dôvody umiestnenia, miesto pobytu, základný režim zariadenia a predpokladaná dĺžka pobytu. V prípade zistenia, že dieťa nebolo na umiestnenie dostatočne pripravené alebo mu boli poskytnuté nepresné informácie, odporúča sa túto skutočnosť zaznamenať a bezodkladne ju komunikovať s príslušným subjektom, ktorý dieťa do zariadenia umiestňuje.

Termín plnenia: bezodkladne.

2.2.2. Terapeutický prístup k dieťaťu a zdravotná starostlivosť

V zariadení pôsobí **jeden psychológ na 50 detí**, ktorý má výcvik v systemickej terapii a jej prvky využíva najmä v individuálnom poradenskom procese s deťmi. Zároveň sa podieľa aj na vypracovávaní a vyhodnocovaní individuálnych reedukačných programov a na komunikácii s kurátormi detí pri ich návštevách v zariadení. Uvedené činnosti významne znižujú jeho kapacitu na priamu psychologickú prácu s deťmi.

Z výpovedí vyplynulo, že psychológ sa snaží pracovať s každým dieťaťom aspoň raz mesačne, avšak vzhľadom na kapacitné limity nie je práca so všetkými deťmi pokrytá rovnomerne. Niektoré deti zároveň uvádzali, že služby psychológa nevyužívajú. Dostupnosť individuálnej psychologickej starostlivosti preto nemožno považovať za dostatočnú, najmä vzhľadom na počet detí v zariadení, ich psychickú záťaž, výskyt traumatických skúseností, porúch správania a ďalších závažných ťažkostí.

Pozitívne možno hodnotiť, že do zariadenia **pravidelne** dochádza **pedopsychiatrička**, a to aj pri prijatí nového dieťaťa. V rámci následnej starostlivosti **priebežne prehodnocuje liečbu a dávkovanie liekov, pričom vychádza aj z konzultácií s vychovávateľmi**. Tí sú s deťmi v každodennom kontakte, najčastejšie sledujú ich správanie, reakcie na liečbu a prípadné zmeny v prežívaní alebo fungovaní. Takéto **prepájanie pedopsychiatrickej starostlivosti s pozorovaniami personálu možno považovať za dôležitý prvok individuálneho prístupu k deťom.**

V zariadení pôsobí aj **sociálny pedagóg**, ktorý pracuje s deťmi najmä **počas školského vyučovania**. Realizuje **individuálne stretnutia, sociálno-pedagogické pozorovanie**, vedie vlastné záznamy a podľa potreby **vytvára podporné skupiny pre deti s podobnými problémami**. V rámci svojej práce **využíva aj prvky kreatívnych terapií** a zameriava sa na rozvoj sociálnych zručností a prevenciu sociálno-patologických javov.

Preventívna práca je v zariadení realizovaná najmä prostredníctvom predmetov **terapeuticko-korekčné cvičenia a prevencia sociálno-patologických javov**. Zariadenie sa **venuje** témam **šikanovania, závislostí, kriminality a trestno-právnej zodpovednosti, a to aj v spolupráci s externými subjektmi, napríklad políciou, prokurátormi alebo organizáciou SPACE Rimavská Sobota**. Psychológ zariadenia zároveň trikrát ročne realizuje dotazníkové zisťovanie zamerané na šikanu a podľa potreby poskytuje individuálnu preventívnu podporu.

Z dokumentácie vyplýva, že v individuálnych reedukačných programoch sú ako **formy a metódy reedukácie uvádzané** najmä **podporná terapia, psycho-edukácia, nácvik kontroly emocionality a tréning sebaovládania.** V zariadení sú využívané aj **prvky arteterapie**, **muzikoterapie, psychomotorickej terapie, individuálne rozhovory s deťmi, práca s rodičmi a podporné skupiny.** Uvedené **možno hodnotiť ako príklady dobrej praxe**.
Zariadenie plánuje zriadiť multisenzorickú miestnosť snoezelen, pričom časť vybavenia už má k dispozícii, avšak miestnosť zatiaľ nie je dokončená a využívaná. Taktiež plánuje vzdelávanie zamestnancov v tejto problematike.

Z pohľadu NPM možno **pozitívne hodnotiť existenciu preventívnych aktivít, individuálnej a skupinovej práce s deťmi, ako aj snahu zariadenia využívať rôzne terapeutické a podporné prvky**.

Súčasne však vzhľadom na charakter cieľovej skupiny detí a vysoký výskyt traumatických skúseností považuje NPM za potrebné systematickejšie rozvíjať trauma-informovaný prístup a zabezpečiť, aby psychologická starostlivosť bola dostupná v dostatočnom rozsahu a rovnomerne pre všetky deti.

Za rizikovú oblasť možno považovať aj kapacitné zaťaženie odborných zamestnancov a kumuláciu úloh, ktoré nespadajú výlučne do ich kompetencie a odbornej náplne. Vzhľadom na počet a potreby detí sa javí ako potrebné posilniť odborný tím zariadenia, najmä obsadením ďalšej pozície psychológa (v ideálnom prípade aj liečebného pedagóga), ako aj jasnejším rozdelením kompetencií medzi odbornými zamestnancami.

Obrázky: Nástenky venované preventívnym témam.

Opatrenie komisára pre deti:

4. **RC:** Zariadeniu sa odporúča posilniť dostupnosť psychologickej starostlivosti pre deti, t.j. prijať opatrenia smerujúce k obsadeniu ďalšej pozície psychológa a zároveň zabezpečiť, aby psychológ nebol neprimerane zaťažovaný úlohami mimo svojej odbornej náplne. Cieľom je vytvoriť dostatočný priestor na pravidelnú individuálnu psychologickú prácu s deťmi, rovnomernejšie pokrytie potrieb všetkých detí a včasné zachytenie psychických ťažkostí u detí. Obsadenie ďalšej pozície psychológa je podmienené schválením navýšenia finančného rozpočtu na rozšírenie odborného tímu zo strany zriaďovateľa; zariadeniu sa preto odporúča aktívne komunikovať túto potrebu so zriaďovateľom a podniknúť kroky smerujúce k zabezpečeniu potrebných personálnych kapacít.
Termín plnenia: v primeranom časovom horizonte, v nadväznosti na rozpočtové a personálne možnosti zariadenia.

2.2.3. Ukladanie výchovných prostriedkov dieťaťu, systém hodnotenia

Zariadenie využíva formalizovaný hodnotiaci systém správania detí, ktorý je naviazaný na plnenie školských povinností, správanie v škole a správanie vo výchove mimo vyučovania. Hodnotenie prebieha v týždenných cykloch a je zaznamenávané do bodovacích tabuliek. Do

hodnotenia sa zapájajú pedagogickí, výchovní a odborní zamestnanci zariadenia. Deti môžu za pozitívne správanie, aktivitu, plnenie povinností, pomoc dospelým alebo vhodné riešenie konfliktnej situácie získavať kladné body. Pri splnení stanovených kritérií sa dieťa stáva „vzorným“, s čím sú spojené viaceré benefity, ktoré získa.

Z výpovedí detí vyplynulo, že hodnotiacemu systému rozumejú a orientujú sa v ňom. Za najvýznamnejšie benefity považujú najmä možnosť samostatnej vychádzky a možnosť mať pri sebe vlastný mobilný telefón. Deti systém vo všeobecnosti vnímali ako motivačný a uvádzali, že vzorným sa môže stať každý, kto dodržiava pravidlá zariadenia.

Pri porušení pravidiel môže byť dieťaťu uložené korekčno-výchovné opatrenie. Z dokumentácie vyplýva, že zariadenie rozlišuje štyri stupne korekčno-výchovných opatrení podľa závažnosti správania. Opatrenia sú spojené najmä s odobratím alebo obmedzením výhod, napríklad individuálnych alebo spoločných vychádzok, sledovania televízie, používania počítača na hranie alebo iných benefitov. Návrat k výhodám je podmienený opätovným splnením vzornosti počas stanoveného obdobia.

Pozitívne možno hodnotiť, že podľa zistení sa ako sankcia neuplatňuje zrážanie vreckového. Vreckové je spravované prostredníctvom zamestnancov zariadenia a deti si ho môžu vyžiadať podľa potreby, pričom sú zároveň vedené k šetreniu. Tento postup môže podporovať rozvoj finančnej gramotnosti, súčasne je však vhodné dbať na primeranú mieru autonómie dieťaťa pri nakladaní s vlastnými finančnými prostriedkami.

Osobitnú pozornosť si vyžaduje aj verejné napomenutie dieťaťa na komunitnom alebo celoústavnom zhromaždení, ktoré je podľa dokumentácie súčasťou korekčno-výchovných opatrení. Pri uplatňovaní takéhoto opatrenia je potrebné dôsledne dbať na zachovanie dôstojnosti dieťaťa, predchádzanie stigmatizácii a zabezpečenie, aby výchovný prostriedok nemal ponižujúci alebo zahanbujúci charakter.

Celkovo možno konštatovať, že zariadenie má hodnotiaci systém nastavený formálne, zrozumiteľne a s motivačnými prvkami. Súčasne je potrebné zabezpečiť, aby ukladanie výchovných prostriedkov bolo vždy individualizované, primerané závažnosti správania, zohľadňovalo aktuálny psychický stav dieťaťa a neviedlo k neprimeranému zásahu do jeho práv, dôstojnosti alebo rodinných väzieb.

Za **príklad dobrej praxe** možno považovať **existenciu formalizovaného hodnotiaceho systému**, **ktorému deti podľa svojich výpovedí rozumejú a vedia sa v ňom orientovať**. Systém je naviazaný na správanie v škole, vo výchove mimo vyučovania, plnenie povinností a pozitívne prejavy správania. Deti zároveň vnímajú **možnosť získať benefity, najmä samostatnú vychádzku alebo možnosť používať vlastný mobilný telefón, ako motivačný prvok podporujúci dodržiavanie pravidiel a aktívnu spoluprácu v reedukačnom procese.**

2.2.4. Mechanizmus sťažností

V zariadení sú deťom formálne dostupné viaceré mechanizmy na vyjadrenie nespokojnosti, podanie podnetu alebo vyhľadanie pomoci. Deti majú k **dispozícii schránku dôvery**, ktorá je umiestnená pri vstupe do zariadenia v blízkosti kancelárie vedúceho výchovy. Zariadenie zároveň zverejňuje kontakty na Linku detskej istoty a zavádza možnosť využívania tabletu v spolupráci s organizáciou IPčko.

Podľa vyjadrení zamestnancov deti schránku dôvery využívajú len minimálne. Z rozhovorov s deťmi vyplynulo, že v prípade problémov sa obracajú najmä na konkrétnych zamestnancov, ktorým dôverujú, **predovšetkým na kmeňového vychovávateľa alebo vedúceho výchovy**. Deti majú zároveň možnosť vyjadriť svoje námietky alebo názory aj počas komunity alebo v individuálnom rozhovore so zamestnancami.

Z pohľadu NPM možno **pozitívne hodnotiť**, že zariadenie má **nastavené viaceré mechanizmy na vyjadrenie nespokojnosti, podanie podnetu alebo vyhľadanie pomoci** a deti majú k dispozícii informácie o možnostiach, na koho sa môžu obrátiť v prípade problému. Súčasne je však potrebné prihliadať na vek, osobnostnú zrelosť, predchádzajúce skúsenosti a aktuálne emočné prežívanie detí umiestnených v zariadení. Samotné poskytnutie informácie preto nemusí vždy znamenať, že dieťa jej aj reálne porozumelo, vie ju v konkrétnej situácii využiť a vníma dostupné mechanizmy ako bezpečné a dôveryhodné.

NPM preto považuje za **dôležité, aby zariadenie priebežne a opakovane overovalo, či deti rozumejú účelu schránky dôvery, externých kontaktov a ďalších možností podania podnetu**, vrátane toho, aký postup nasleduje po ich využití. Overovanie porozumenia by malo prebiehať deťom primeraným spôsobom, najmä pri prijatí, počas adaptačného obdobia a následne priebežne v rámci individuálnych rozhovorov alebo komunitných stretnutí.

Za pozitívny nový prvok možno považovať zavádzanie tabletu v spolupráci s organizáciou IPčko, realizované aj s podporou komisára pre deti. Tento nástroj môže rozšíriť možnosti detí obrátiť sa na externú pomoc bezpečným a deťom dostupným spôsobom. **NPM sa bude priebežne zaujímať o mieru využívania tohto nástroja, jeho dostupnosť pre deti a praktickú efektívnosť.** V prípade, že sa tento mechanizmus v praxi osvedčí, môže byť následne odporúčaný ako príklad dobrej praxe pre všetky zariadenia.

Obrázok: schránka dôvery.

2.2.5. Ochranná miestnosť

Osobitnú pozornosť si vyžaduje spôsob využívania ochrannej miestnosti a postup zamestnancov pri umiestnení dieťaťa do tohto priestoru. Podľa zistení je ochranná miestnosť v zariadení využívaná skôr sporadicky, najmä v situáciách zvýšeného rizika sebapoškodenia alebo agresívneho správania dieťaťa, prípadne na čas nevyhnutný na jeho upokojenie.

Z výpovedí vyplynulo, že v odôvodnených prípadoch môže byť dieťa do ochrannej miestnosti umiestnené bez vlastného oblečenia, a to z dôvodu prevencie sebapoškodenia. Hoci ochrana života a zdravia dieťaťa predstavuje legitímny cieľ, takýto postup je potrebné vždy posudzovať prísne individuálne, citlivo a len v nevyhnutnom rozsahu.

Z psychologického hľadiska môže umiestnenie dieťaťa bez oblečenia predstavovať riziko narušenia jeho dôstojnosti, pocitu bezpečia a v prípade detí so skúsenosťou s traumou aj riziko retraumatizácie. Pri každom takomto postupe je preto nevyhnutné dôsledne zohľadniť najlepší záujem dieťaťa, mieru aktuálneho rizika, zásadu nevyhnutnosti a proporcionality, ako aj potrebu zachovania dôstojnosti dieťaťa.

NPM považuje za dôležité, aby využitie ochrannej miestnosti bolo vždy riadne odôvodnené, časovo obmedzené, zaznamenané v dokumentácii a následne odborne vyhodnotené. Súčasťou postupu má byť aj následný rozhovor s dieťaťom po jeho upokojení, zameraný na spracovanie situácie, podporu dieťaťa a prevenciu opakovania krízového správania prostredníctvom psychológa alebo iného odborného zamestnanca.

Obrázky: ochranná miestnosť.

2.3. Kontakt s okolitým svetom / Realizácia práv dieťaťa na kontakt s biologickou rodinou a kroky smerujúce k návratu dieťaťa do svojej biologickej rodiny

2.3.1. Vychádzky a návštevy

Na základe rozhovorov so zamestnancami a deťmi možno konštatovať, že deti v RC Čerenčany majú **možnosť kontaktu s rodinou od začiatku pobytu v zariadení**. Kontakt je realizovaný najmä **prostredníctvom návštev, telefonovania a v stanovenom čase aj prostredníctvom vlastných mobilných telefónov**. Zákonní zástupcovia sú pri prijatí dieťaťa informovaní o podmienkach návštev a kontaktu so zariadením.

Podľa vyjadrení zamestnancov návštevy nie sú v praxi striktne obmedzované, ak sú realizované v dohodnutom čase a za podmienok stanovených zariadením. Zariadenie sa podľa dostupných informácií snaží vytvárať priestor na uskutočnenie návštev aj počas týždňa. Pozitívne možno hodnotiť, že kontakt dieťaťa s rodinou nie je počas adaptačnej fázy plošne obmedzovaný.

Vychádzky detí sú naviazané na hodnotiaci systém správania. Po splnení stanovených podmienok a dosiahnutí hodnotenia „vzorný“ môže dieťa získať možnosť individuálnej

vychádzky bez sprievodu zamestnanca. Tento benefit deti vnímajú ako významný motivačný prvok. Možnosť vychádzky s rodičom je taktiež viazaná na dohodu so sociálnym úsekom a na splnenie podmienok hodnotenia dieťaťa. Počas prvého mesiaca pobytu dieťa spravidla absolvuje vychádzky len v rámci skupiny.

Okrem individuálnych vychádzok zariadenie zabezpečuje aj skupinové vychádzky a voľnočasové aktivity mimo zariadenia, najmä počas týždňa prostredníctvom učiteľov a počas víkendov prostredníctvom vychovávateľov. Ide napríklad o výlety do okolia, turistiku, športové podujatia, kino, divadlo, návštevu knižnice alebo farmy v blízkosti zariadenia. Takéto aktivity môžu mať pozitívny vplyv na psychickú pohodu detí, rozvoj sociálnych zručností a podporu bezpečných zážitkov mimo inštitucionálneho prostredia.

V zariadení sa dlhodobo nevyskytujú úteky v pravom zmysle slova; objavujú sa skôr prípady, kedy sa dieťa nevráti z prázdninového pobytu späť do zariadenia.

Z pohľadu NPM možno systém vychádzok vnímať ako motivačný, keďže deti **jasne rozumejú prepojeniu medzi dodržiavaním pravidiel a získaním možnosti samostatnej vychádzky**. Súčasne je však potrebné dbať na to, aby prístup k vychádzkam a kontaktu s rodinou bol vždy posudzovaný individuálne, primerane a v súlade s najlepším záujmom dieťaťa. Pri deťoch, ktorým sa dlhodobo nedarí dosiahnuť požadované hodnotenie, je vhodné sledovať, či systém hodnotenia nevedie k strate motivácie, frustrácii alebo pocitu nedosiahnuteľnosti odmeny.

2.3.2. Kontakt s biologickou rodinou

Kontakt detí s biologickou rodinou prebieha v RC Čerenčany najmä prostredníctvom telefonickej komunikácie a osobných návštev v zariadení. Z výpovedí detí vyplynulo, že rodinné väzby pre ne predstavujú významný zdroj emočnej podpory, pričom viaceré deti uvádzali, že im rodina chýba a s blízkymi osobami sú v pravidelnom telefonickom kontakte.

Zariadenie deklaruje podporu kontaktu detí s rodinou a so zákonnými zástupcami komunikuje písomne, telefonicky, elektronicky aj osobne. Sociálna pracovníčka uviedla, že je s rodičmi v pravidelnom kontakte, najmä v súvislosti s adaptáciou dieťaťa, jeho situáciou v zariadení a možnosťami pobytu v domácom prostredí počas prázdnin. **V prípade rodičov vo výkone trestu odňatia slobody zariadenie sprostredkúva aj videohovory medzi rodičom a dieťaťom**.

Z dokumentácie vyplýva, že zariadenie aktívne komunikuje s príslušným orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri posudzovaní možnosti uvoľnenia dieťaťa do rodinného prostredia počas prázdnin. Súčasťou tohto postupu sú žiadosti o preverenie rodinných pomerov, vyjadrenia príslušného orgánu a dovolenkové listy dokumentujúce prevzatie dieťaťa a jeho návrat do zariadenia. Víkendové pobyty v domácom prostredí sa podľa zistení nerealizujú.

Zariadenie zároveň spolupracuje s kurátormi detí, ktorí podľa vyjadrenia sociálnej pracovníčky deti navštevujú pravidelne a počas návštev s nimi vedú individuálne rozhovory, Okrem osobných návštev je nastavená aj telefonická komunikácia s kurátormi vo vymedzených dňoch, pričom zariadenie deťom umožňuje realizáciu týchto rozhovorov aj počas vyučovania. Informácia o dôvodoch umiestnenia dieťaťa do zariadenia je podľa vyjadrenia sociálnej pracovníčky využívaná pri prehodnocovaní situácie dieťaťa a počas prípadových konferencií.

Pokiaľ ide o súrodenecké väzby, zariadenie podporuje ich udržiavanie najmä prostredníctvom telefonického kontaktu a návštev. Podľa vyjadrenia sociálnej pracovníčky je v poslednom období v tejto oblasti zaznamenaná vyššia aktivita. Kontakt so súrodencami sa realizuje najmä tak, že centrum pre deti a rodiny navštívi dieťa umiestnené v RC, prípadne prostredníctvom telefonických hovorov. Návštevy súrodencov nie sú podľa zistení podmieňované správaním dieťaťa.

Z pohľadu NPM možno pozitívne hodnotiť, že zariadenie podporuje kontakt detí s rodinou, sprostredkúva komunikáciu aj v špecifických situáciách, napríklad pri rodičoch vo výkone trestu, a komunikuje s orgánmi SPODaSK pri uvoľňovaní detí do domáceho prostredia. Súčasne však zistenia poukazujú na potrebu naďalej posilňovať aktívnu prácu s rodinnými a súrodeneckými väzbami, keďže absentujúci alebo nepravidelný kontakt s blízkymi osobami môže u detí zvyšovať riziko emočnej deprivácie a negatívne ovplyvňovať ich adaptáciu a reedukačný proces.

Terénna sociálna práca zo strany zariadenia sa podľa vyjadrenia sociálnej pracovníčky nerealizuje. Zariadenie zároveň deti do domáceho prostredia neodváža ani v prípadoch, keď rodičia nemajú dostatočné finančné prostriedky na zabezpečenie dopravy. Táto skutočnosť môže v konkrétnych prípadoch predstavovať praktickú prekážku osobného kontaktu dieťaťa s rodinou.

Z pohľadu NPM je potrebné zdôrazniť, že podpora kontaktu dieťaťa s rodinou nemôže byť vnímaná len ako organizačná otázka návštev alebo telefonátov, ale ako súčasť odbornej sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinným prostredím. Hoci primárnu zodpovednosť za sanáciu rodinného prostredia nesie príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, výchovné zariadenie má aktívne vytvárať podmienky na udržiavanie a rozvoj vzťahov dieťaťa s rodinou a ďalšími blízkymi osobami. Ide najmä o pravidelnú komunikáciu s rodinou, konzultácie, odborné intervencie a podporu kontaktu dieťaťa s osobami, ktoré sú preň významné.

Súčasné personálne kapacity zariadenia, najmä v oblasti sociálnej práce, môžu limitovať rozsah a kontinuitu tejto spolupráce. Zariadenie aktuálne disponuje jedným sociálnym pracovníkom, pričom pracuje s náročnou cieľovou skupinou detí a súčasne zabezpečuje agendu vyžadujúcu intenzívnu spoluprácu s rodinami, kurátormi, CDR a ďalšími subjektmi. Z pohľadu NPM sa preto javí ako potrebné posilniť odborný tím zariadenia o ďalšieho sociálneho pracovníka. Posilnenie personálnych kapacít by umožnilo systematickejšiu prácu s rodinou, podporu

vzťahových väzieb dieťaťa a zároveň by znížilo riziko prenášania úloh mimo profesijnej náplne jednotlivých odborných zamestnancov.

Obdobné odporúčanie bolo komisárom pre deti formulované aj v správe z monitoringu RC Hlohovec, a to vo vzťahu k Ministerstvu školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR ako zriaďovateľovi. Odporúčanie smerovalo k zabezpečeniu finančných podmienok na systematickú spoluprácu zariadenia s rodinou maloletých detí, najmä prostredníctvom posilnenia personálnych kapacít a materiálno-technického zabezpečenia v oblasti sociálnej práce. Ku dňu spracovania tejto správy komisár pre deti neeviduje reakciu ministerstva na uvedené odporúčanie.

Opatrenie komisára pre deti:

5. RC / MŠVVaM SR: Zariadeniu sa odporúča v spolupráci so zriaďovateľom prijať kroky smerujúce k posilneniu odborného tímu o ďalšieho sociálneho pracovníka a k vytvoreniu primeraných podmienok na pravidelnú a systematickú spoluprácu s rodinou maloletých detí. Cieľom je umožniť intenzívnejšiu komunikáciu s rodinou, realizáciu odborných intervencií, podporu vzťahov dieťaťa s blízkymi osobami a efektívnejšie využívanie možností pobytu rodičov alebo blízkych osôb vo výchovnom zariadení za účelom odbornej práce s rodinným systémom dieťaťa.

Uvedené odporúčanie reflektuje požiadavky vyplývajúce z platnej právnej úpravy, ktorej implementácia si vyžaduje vytvorenie primeraných personálnych, organizačných a finančných podmienok zo strany zriaďovateľa.
Termín plnenia: v primeranom časovom horizonte, v nadväznosti na legislatívne a rozpočtové procesy.

2.3.3. Prístup k mobilu a internetu

Deti v zariadení majú možnosť telefonického kontaktu s rodičmi a blízkymi osobami v určenom čase. Telefonovanie prebieha spravidla 5 až 10 minút, pričom zariadenie podľa zistení vytvára deťom priestor na telefonovanie v súkromí, napríklad na izbe, chodbe alebo v samostatnej kancelárii. O telefonovaní vedú vychovávatelia evidenciu v knihe telefonovania. Podľa výpovedí zamestnancov **telefonický kontakt detí s rodinou nie je obmedzovaný**.

Súkromné mobilné telefóny sa deťom pri príchode do zariadenia spravidla odoberajú. Po dosiahnutí hodnotenia „vzorný“ **môžu deti používať vlastný mobilný telefón vo vyhradenom čase**. Tento benefit je naviazaný na hodnotiaci systém správania. Ak má dieťa telefón pri sebe, zariadenie mu ho na noc spravidla neodoberá, čo môže v praxi viesť k situáciám, keď deti komunikujú aj v nočných hodinách.

Prístup k internetu je deťom umožnený najmä počas vyučovania v počítačovej miestnosti alebo v rámci výchovno-vzdelávacej činnosti pod dohľadom dospelého. Internet je využívaný najmä na účely výučby, informatiky alebo spestrenia výchovnej činnosti.

Z pohľadu NPM možno pozitívne hodnotiť, že zariadenie umožňuje deťom pravidelný telefonický kontakt s rodinou a vytvára priestor na jeho realizáciu v súkromí.

Súčasne je vhodné, aby zariadenie priebežne vyhodnocovalo pravidlá používania vlastných mobilných telefónov, najmä z hľadiska nočného režimu, ochrany odpočinku detí, bezpečnosti a prevencie rizikovej komunikácie. Pravidlá prístupu k mobilom a internetu by mali byť pre deti zrozumiteľné, predvídateľné a uplatňované jednotne.

2.3.4. Súkromie korešpondencie

Na základe rozhovorov vyplynulo, že listy a balíky adresované deťom sú po doručení odovzdávané vedúcemu výchovy a následne dieťaťu. Podľa vyjadrení zamestnancov sa zásielky bežne nekontrolujú ani neotvárajú bez dôvodu.

Zároveň bolo uvedené, že ak dochádza k otvoreniu listu alebo balíka, deje sa tak za prítomnosti dieťaťa a dospelého zamestnanca, spravidla kmeňového vychovávateľa. Účelom takéhoto postupu má byť kontrola, či zásielka neobsahuje nevhodný alebo nebezpečný obsah.

Z pohľadu NPM je potrebné zdôrazniť, že korešpondencia dieťaťa predstavuje súčasť jeho práva na súkromie a dôvernosť komunikácie. Kontrola zásielok preto nemôže byť vykonávaná plošne ani automaticky, ale len v individuálne odôvodnených prípadoch, najmä ak existuje konkrétne bezpečnostné riziko. Každý zásah do súkromia korešpondencie musí byť primeraný, nevyhnutný, časovo a vecne ohraničený a realizovaný spôsobom, ktorý čo najmenej zasahuje do dôstojnosti dieťaťa.

Za dôležité považuje NPM aj to, aby boli deti zrozumiteľne informované o tom, za akých okolností môže dôjsť ku kontrole zásielky, kto je oprávnený ju vykonať a akým spôsobom sa takýto postup zaznamenáva. V prípade otvorenia alebo kontroly zásielky by mal byť postup riadne odôvodnený a zaznamenaný v dokumentácii dieťaťa alebo v osobitnej evidencii zariadenia.

2.4. Realizácia práv dieťaťa na oddych a voľný čas

2.4.1. Voľnočasové aktivity

Deti v RC Čerenčany majú možnosť zapájať sa do športových, tvorivých, pracovných a záujmových aktivít. Zariadenie ponúka najmä hudobný, športový, keramický krúžok a krúžok praktických zručností, ktoré sú spravidla realizované raz týždenne. Voľnočasový program je ďalej zabezpečovaný vychovávateľmi v rámci bežného režimu zariadenia.

Pozitívne možno hodnotiť **materiálne a priestorové podmienky zariadenia na realizáciu športových a tvorivých aktivít**. Deti majú k dispozícii **telocvičňu, posilňovňu, priestory na tvorivú činnosť a novú pec na vypaľovanie keramiky**. V zariadení sa venujú keramike, maľovaniu, hudobnej tvorbe a ďalším kreatívnym činnostiam, pričom výsledky ich práce sú využívané aj na skrášlenie priestorov zariadenia. Deti sú zároveň **vedené k environmentálnej**

výchove, napríklad triedením odpadu, sadením semienok a starostlivosťou o rybičky v akváriách na skupinách.

Za osobitne pozitívny prvok možno považovať realizáciu aktivít mimo zariadenia, najmä návštevu farmy v okolí, kde mali deti možnosť kontaktu so zvieratami. Takéto aktivity môžu mať priaznivý vplyv na psychickú pohodu detí, podporu emočnej regulácie, rozvoj sociálnych zručností a sprostredkovanie bezpečných zážitkov mimo inštitucionálneho prostredia.

Z výpovedí detí vyplynulo, že **voľnočasové aktivity vnímajú ako zmysluplné a pozitívne prispievajúce k ich prežívaniu**. Denný režim zariadenia je štruktúrovaný a predvídateľný, čo môže mať pre deti stabilizačný význam. Súčasne však bolo poukázané na to, že voľnočasové aktivity sa opakujú a sú často podobného charakteru.

Ako oblasť vhodnú na ďalší rozvoj možno identifikovať širšie zapájanie detí do praktických činností každodenného života, najmä do jednoduchých aktivít v kuchyni, prípravy stravy, nákupov alebo ďalších činností podporujúcich samostatnosť. Podľa zistení boli takéto aktivity v minulosti realizované vo väčšej miere, avšak postupne sa vytratili a v súčasnosti prebiehajú najmä v rámci pracovného vyučovania.

Zariadenie aktuálne nezabezpečuje pravidelné bohoslužby alebo duchovnú podporu. Z výpovedí vyplynulo, že niektoré deti by o takúto možnosť mali záujem, najmä vzhľadom na ich predchádzajúcu skúsenosť z iných zariadení, kde boli bohoslužby pravidelnou súčasťou života.

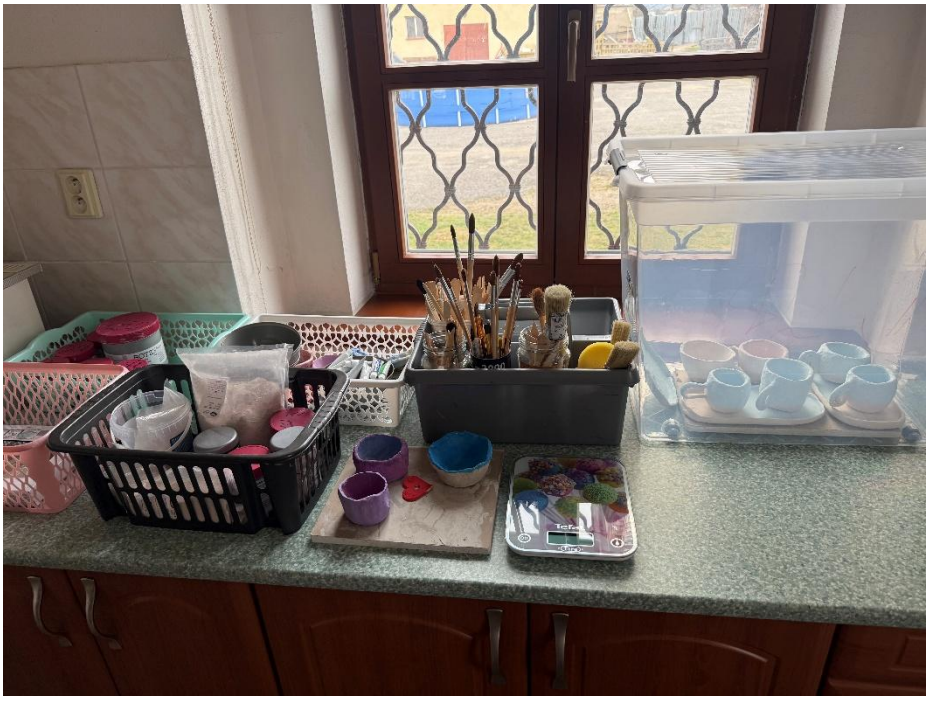
Celkovo možno konštatovať, že zariadenie vytvára deťom primerané podmienky na športové, tvorivé a záujmové aktivity. Za **príklad dobrej praxe** možno považovať **najmä aktivity mimo zariadenia spojené s kontaktom so zvieratami, ako aj rozvoj kreatívnych a športových činností**. Do budúcnosti sa ako vhodné javí rozšíriť pestrosť ponuky voľnočasových aktivít, častejšie organizovať aktivity mimo zariadenia a posilniť praktické činnosti zamerané na rozvoj samostatnosti detí.

Obrázoky: priestory na voľnočasové aktivity.

2.5. Vedenie spisovej dokumentácie

Na základe rozhovorov so zamestnancami a nahliadnutia do vybranej dokumentácie možno konštatovať, že **spisová dokumentácia detí je v zariadení vedená systematicky a prehľadne**. Dokumentácia obsahuje najmä rozhodnutia súdov, záznamy o prijatí dieťaťa, psychologické a sociálno-pedagogické výstupy, školskú a zdravotnú dokumentáciu, individuálne reedukačné programy, dovolenkové listy, ako aj komunikáciu s orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Pri prijatí dieťaťa sa vyhotovuje záznam o prijatí, ktorý obsahuje údaje o prítomných osobách, zoznam prevzatej dokumentácie a stručný obsah rozhovorov realizovaných pri prijatí. Pozitívne možno hodnotiť, že zariadenie má vytvorené vlastné šablóny a dokumentáciu vedie podľa potrieb práce s dieťaťom.

Zo zistení však vyplynulo, že dieťa nie vždy prichádza do zariadenia s kompletnou dokumentáciou. Tento problém sa objavuje najmä v prípadoch, keď dieťa prichádza z centra pre deti a rodiny alebo je do zariadenia privezené rodičom. Zariadenie zároveň poukázalo na to, že niektoré diagnostické alebo sociálne správy zasielané orgánmi SPODaSK sú staršieho dáta alebo nie sú doručené včas. V takýchto prípadoch zariadenie iniciuje doplnenie diagnostiky prostredníctvom príslušného centra poradenstva a prevencie.

Individuálny reedukačný program je **vypracúvaný multidisciplinárne, za účasti psychologičky, učiteľa, vychovávateľa, sociálneho pedagóga a kurátora**. Od septembra 2025 zariadenie používa novú verziu IRP vytvorenú podľa usmernení VÚDPaP a odporúčaní školskej inšpekcie. IRP obsahuje hodnotenie adaptačného procesu, prognózu, anamnestické údaje, diagnózy a zdravotné ťažkosti dieťaťa, ciele reedukácie, ako aj formy, metódy a prostriedky práce s dieťaťom. Napĺňanie cieľov sa pravidelne vyhodnocuje, spravidla po troch mesiacoch, pričom do hodnotenia vstupujú členovia odborného tímu.

Dieťa sa na tvorbe IRP priamo nepodieľa, podľa vyjadrenia psychologičky je však oboznamované s jeho obsahom, očakávaniami a smerovaním reedukačného procesu. Z pohľadu NPM je vhodné naďalej posilňovať participáciu dieťaťa pri tvorbe a vyhodnocovaní jeho individuálneho plánu, a to primerane jeho veku, schopnostiam a aktuálnemu stavu.

Spoluprácu s ÚPSVaR hodnotí zariadenie vo všeobecnosti ako funkčnú, pričom jej kvalita závisí od konkrétneho prípadu a kurátora. Súčasťou spolupráce je najmä odovzdávanie plánov sociálnej práce, priebežných hodnotení, komunikácia o možnostiach uvoľnenia dieťaťa do rodinného prostredia a preverovanie rodinných pomerov pred prázdninovými pobytmi. Zariadenie zároveň poukázalo na zmenu praxe, podľa ktorej ÚPSVaR v súčasnosti spravidla nesprevádza dieťa pri prijatí do zariadenia.

Za problematické možno považovať materiálne podmienky uchovávania spisovej dokumentácie. Dokumentácia je vedená a uchovávaná v kancelárii sociálnej pracovníčky, ktorá poukázala na nedostatok bezpečných úložných priestorov a nevyhovujúce priestorové podmienky. Spisy sú z dôvodu nedostatku priestoru umiestňované aj na pracovných stoloch, čo môže predstavovať riziko z hľadiska ochrany osobných údajov a dôvernosti dokumentácie.

Zariadenie zároveň identifikovalo viaceré **systémové problémy** presahujúce jeho vnútorné fungovanie. Ide najmä o **nedostatočnú kontinuitu práce s dieťaťom po ukončení reedukačného pobytu, nejednotnú kvalitu spolupráce s CDR a orgánmi SPODaSK, ako aj situácie, keď dieťa po ukončení reedukačného procesu nemá vytvorené podmienky na návrat do vhodného prostredia**. Uvedené skutočnosti môžu negatívne ovplyvňovať účinnosť reedukačného procesu.

V nadväznosti na zistenia uvedené v kapitole **2.3.2 Kontakt s biologickou rodinou** sa zároveň ukazuje, že posilnenie sociálnej práce v zariadení by mohlo vytvoriť väčší priestor na systematickejšiu spoluprácu s rodinou dieťaťa. Ďalší sociálny pracovník by mohol v rámci možností zariadenia čiastočne participovať aj na sanácii rodinného prostredia, najmä

prostredníctvom komunikácie s rodinou, koordinácie s príslušnými subjektmi a prípravy rodiny na návrat dieťaťa po ukončení pobytu v reedukačnom centre. Takáto podpora by mohla prispieť k plynulejšiemu prechodu dieťaťa zo zariadenia do prirodzeného alebo náhradného rodinného prostredia a k posilneniu udržateľnosti výsledkov reedukačného procesu.

Celkovo možno konštatovať, že zariadenie vedie spisovú dokumentáciu prehľadne a obsahovo primerane potrebám práce s dieťaťom. **Súčasne je potrebné zabezpečiť vhodné materiálne podmienky na jej bezpečné uchovávanie, posilniť včasné doručovanie kompletnej dokumentácie zo strany príslušných subjektov a podporiť aktívnejšiu participáciu dieťaťa pri tvorbe a vyhodnocovaní individuálneho reedukačného programu.**

V rámci monitorovania bola pozornosť venovaná aj vedeniu spisovej dokumentácie psychológa zariadenia. Z nahliadnutia do **vybranej psychologickej dokumentácie** vyplynulo, že **je vedená dôsledne a obsahuje relevantné odborné podklady potrebné pre psychologickú prácu s dieťaťom.** Súčasťou dokumentácie boli najmä výsledky psychologických testov, záznamové hárky, prehľad realizovaných stretnutí s dieťaťom, správy z pedopsychiatrických vyšetrení a správy z diagnostického centra. **Vedenie psychologickej dokumentácie možno z pohľadu NPM hodnotiť ako prehľadné a odborne primerané.**

Opatrenia komisára pre deti:

6. **RC:** Zariadeniu sa odporúča vytvoriť vhodné materiálne a priestorové podmienky na uchovávanie spisovej dokumentácie tak, aby bola zabezpečená ochrana osobných údajov a prístup výlučne oprávnených zamestnancov.
   Termín plnenia: do 3 mesiacov od doručenia správy.

7. **RC:** Zariadeniu sa odporúča primerane veku a vyspelosti dieťaťa zapájať ho do tvorby a vyhodnocovania IRP a stručne zaznamenávať, ako bolo dieťa s cieľmi oboznámené a aký bol jeho postoj k nim.
   Termín plnenia: do 30 dní od doručenia správy a následne priebežne.

Priebežné prehodnocovanie dôvodnosti ďalšieho pobytu dieťaťa v režimovom zariadení

V rámci monitorovania spisovej dokumentácie bol identifikovaný prípad maloletého dieťaťa, pri ktorom pôvodné umiestnenie do reedukačného centra vychádzalo zo závažných výchovných, behaviorálnych a psychických ťažkostí, ako aj z nepriaznivého rodinného zázemia. Predložená dokumentácia však zároveň zachytávala vývoj dieťaťa počas pobytu v zariadení, vrátane postupnej stabilizácie jeho správania, zlepšenia spolupráce, školského napredovania a formovania realistickejších predstáv o ďalšom smerovaní.

Za podstatné zistenie NPM možno považovať skutočnosť, že odborný tím reedukačného centra v závere pobytu vyhodnotil reedukačný proces ako ukončený a vo viacerých odborných výstupoch odporučil zmenu umiestnenia dieťaťa do centra pre deti a rodiny. Z dokumentácie vyplynulo, že ďalšie zotrvanie dieťaťa v režimovom zariadení už nebolo odborným tímom

považované za najvhodnejší spôsob podpory jeho ďalšieho vývinu. Dôvodom bola najmä potreba menej reštriktívneho, vývinovo primeranejšieho a viac vzťahovo orientovaného prostredia, ktoré by lepšie zodpovedalo aktuálnemu stavu dieťaťa, jeho vzdelávacím potrebám a perspektíve sociálneho začlenenia.

Odborné odporúčania zariadenia boli konkretizované a opierali sa o záver, že reedukačný proces splnil svoj účel v rozsahu, ktorý bolo možné v podmienkach zariadenia dosiahnuť. Zároveň poukazovali na potenciál dieťaťa pokračovať vo vzdelávaní, rozvíjať sociálne a adaptačné kompetencie a pripravovať sa na ďalšie fungovanie mimo prísneho režimového rámca.

Z podkladov monitoringu však vyplynulo, že reakcia príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately zostala prevažne viazaná na existenciu súdneho rozhodnutia o výkone ústavnej starostlivosti v reedukačnom centre. Takýto prístup môže byť z hľadiska ochrany práv dieťaťa nedostatočný, ak nereflektuje zmenu skutkového stavu a aktuálne odborné závery zariadenia, ktoré s dieťaťom dlhodobo pracovalo.

NPM zdôrazňuje, že pri dieťati umiestnenom mimo rodinného prostredia nemožno dôvodnosť ďalšieho pobytu v režimovom zariadení posudzovať výlučne podľa okolností, ktoré viedli k jeho pôvodnému umiestneniu. Rozhodujúce je priebežné a individualizované posúdenie, či daný typ zariadenia naďalej zodpovedá aktuálnemu najlepšiemu záujmu dieťaťa. Minulé rizikové správanie alebo pôvodné dôvody umiestnenia môžu byť relevantné, nemôžu však samy osebe odôvodňovať pokračovanie pobytu v reštriktívnejšom prostredí, ak odborné podklady poukazujú na potrebu zmeny.

Samotná existencia súdneho rozhodnutia nezbavuje orgán SPODaSK povinnosti aktívne vyhodnocovať aktuálnu situáciu dieťaťa a v prípade potreby iniciovať procesné kroky smerujúce k zmene výkonu starostlivosti. Ak odborný tím reedukačného centra dospeje k záveru, že reedukačný proces je ukončený a dieťa má byť premiestnené do menej reštriktívnej formy starostlivosti, orgán SPODaSK má takýto záver bezodkladne vecne posúdiť. Súčasťou tohto posúdenia má byť najmä overenie aktuálneho stavu dieťaťa, zistenie jeho názoru, vyhodnotenie vzdelávacích, vzťahových a vývinových potrieb, posúdenie dostupných alternatív a prijatie potrebných krokov smerom k príslušnému súdu.

Z pohľadu NPM predmetný prípad poukazuje na riziko inštitucionálnej zotrvačnosti. Ide o situáciu, keď ďalší pobyt dieťaťa v zariadení nie je primárne odôvodňovaný jeho aktuálnymi potrebami, ale skôr predchádzajúcim právnym stavom a historickými dôvodmi umiestnenia. Takýto postup môže viesť k tomu, že dieťa zotrváva v režimovom zariadení dlhšie, než je nevyhnutné, čo môže byť v rozpore s princípom najlepšieho záujmu dieťaťa, požiadavkou proporcionality zásahu a právom dieťaťa na pravidelné prehodnocovanie okolností jeho umiestnenia.

Opatrenia komisára pre deti:

8. **Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny**: Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny sa odporúča metodicky usmerniť príslušné úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (úseky sociálno – právnej ochrany detí a sociálnej kurately) tak, aby pri deťoch umiestnených v reedukačných centrách priebežne a individuálne posudzovali, či ďalší pobyt dieťaťa v režimovom zariadení naďalej zodpovedá jeho aktuálnemu najlepšiemu záujmu. V prípade, ak odborný tím reedukačného centra vyhodnotí reedukačný proces ako ukončený alebo odporučí zmenu umiestnenia dieťaťa, má príslušný úrad bezodkladne posúdiť novú skutkovú situáciu, zistiť názor dieťaťa, vyhodnotiť dostupné alternatívy starostlivosti a prijať aktívne procesné kroky smerujúce k zabezpečeniu primeranejšej formy starostlivosti.

Termín plnenia: do 3 mesiacov od doručenia správy a následne priebežne.

2.6. Prostredie a materiálne podmienky zariadenia

2.6.1. Vonkajšie a vnútorné priestory zariadenia

Tím NPM počas návštevy RC **vykonal prehliadku vonkajších i vnútorných priestorov** zariadenia.

Jedná sa o rozsiahlejší areál s viacerými samostatnými budovami a priľahlými vonkajšími priestormi. Súčasťou areálu je rekonštruovaný kaštieľ, ktorý je národnou kultúrnou pamiatkou a slúži ako priestor pre dve výchovné skupiny dievčat. Chlapčenské výchovné skupiny sú umiestnené v internátnej budove, ktorá prešla postupnou rekonštrukciou, najmä výmenou okien, podláh a nábytku. V tejto budove sa nachádzajú aj priestory pre odborných a výchovných zamestnancov.

Ubytovacie priestory detí **možno hodnotiť ako funkčné, upravené a primerané potrebám detí**. Deti sú ubytované spravidla po dvoch až troch, pričom každá výchovná skupina má k dispozícii spoločnú obývaciu miestnosť. **Izby pôsobia individualizovane a osobne, deti si ich môžu dotvárať vlastnými vecami, fotografiami, svetielkami, kvetmi alebo inými dekoráciami. Tento prístup možno hodnotiť pozitívne, keďže podporuje pocit bezpečia, súkromia, identity a psychickej pohody detí v inštitucionálnom prostredí.**

Vnútorné priestory zariadenia zahŕňajú aj zdravotnú izolačku, kanceláriu zdravotnej sestry, ochrannú miestnosť, sociálne zariadenia, školské priestory, telocvičňu a dielne na prácu s drevom a kovom. Základná škola a špeciálna základná škola sídlia v staršej budove, v ktorej boli postupne realizované rekonštrukčné práce, najmä výmena okien, školského nábytku a obnova sociálnych zariadení. Škola disponuje klasickými triedami, počítačovými učebňami, učebňou s interaktívnou tabuľou, kabinetmi a školskou knižnicou.

Vonkajší areál zariadenia poskytuje deťom **široké možnosti na športové, pohybové a rekreačné aktivity**. Nachádza sa v ňom **multifunkčný športový areál, futbalové a**

volejbalové ihrisko, basketbalová plocha, atletická dráha, priestory na skok do diaľky a výšky, vrh guľou a ďalšie športoviská. Pozitívne možno hodnotiť aj **existenciu bazéna**, ktorý je podľa vyjadrení zamestnancov **deťmi obľúbený**, ako aj parkové prostredie v okolí kaštieľa.

Zariadenie má zároveň **k dispozícii skleník a záhradky**, v ktorých sa deti môžu venovať pestovateľským aktivitám. Tieto priestory vytvárajú vhodné podmienky na rozvoj pracovných návykov, environmentálnej výchovy, praktických zručností a zmysluplného trávenia voľného času.

Z pohľadu NPM možno celkovo pozitívne hodnotiť rozsah a kvalitu vonkajších priestorov, športového zázemia a možnosti individualizácie ubytovacích priestorov detí. Uvedené podmienky môžu významne prispievať k psychickej pohode detí, podpore ich identity a vytváraniu prirodzenejšieho a bezpečnejšieho prostredia v rámci reedukačného zariadenia.

Obrázky: izby detí; obývačka, vonkajšie ihrisko a skleník.

2.6.2. Priestory určené na osobnú hygienu

Priestory určené na osobnú hygienu detí boli počas monitorovacej návštevy hodnotené ako čisté, upravené a po rekonštrukcii. Ich celkový stav možno považovať za primeraný z hľadiska hygienického štandardu a materiálnych podmienok.

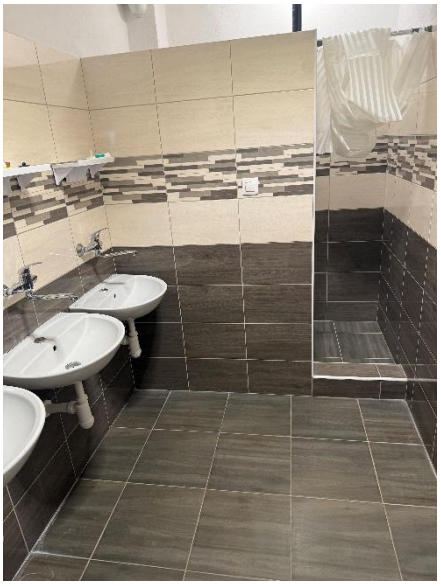
Ako problematické sa však javí, že dvere na týchto priestoroch neboli vybavené zámkami umožňujúcimi deťom zabezpečiť si primerané súkromie pri vykonávaní osobnej hygieny. Z pohľadu NPM je potrebné, aby mali deti pri používaní hygienických zariadení zabezpečenú ochranu intimity a dôstojnosti. Vhodným riešením sú také zámky, ktoré dieťaťu umožnia uzamknutie zvnútra, avšak v prípade potreby alebo rizikovej situácie ich zamestnanci dokážu bezpečne otvoriť zvonka.

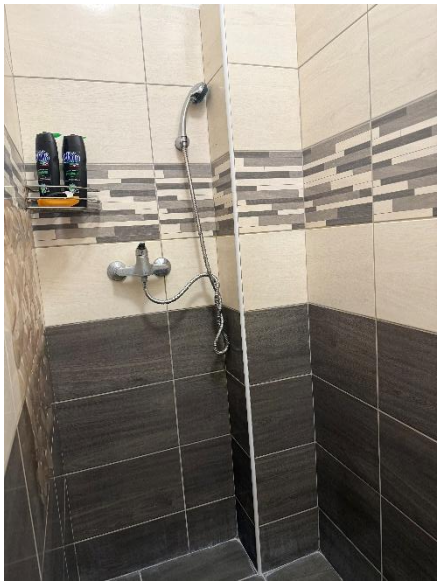
Zariadeniu sa preto odporúča doplniť na dvere hygienických priestorov vhodné bezpečnostné zámky, ktoré zabezpečia súkromie detí a zároveň umožnia primeraný zásah zamestnancov v odôvodnených prípadoch.

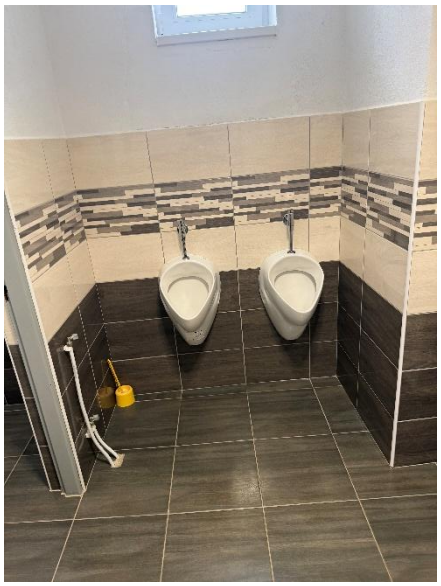
Opatrenie komisára pre deti:

9. **RC**: Zabezpečenie možnosti uzamykania sa v priestoroch kúpeľní, toaliet, napr. formou otočných zámkov, ktoré v prípade potreby je možné z vonku otvoriť.

Termín plnenia: v primeranom časovom horizonte, v nadväznosti na schválenie finančné prostriedky zo strany zriaďovateľa.

Obrázky: kúpeľňa, sprchy a toalety.

2.7. Personál zariadenia

Počas monitoringu tím NPM hodnotil prístup zamestnancov RC ako profesionálny, vecný a odborne kompetentný. Zariadenie disponuje viacerými angažovanými zamestnancami, ktorí sa aktívne podieľajú na práci s deťmi a prejavujú záujem o ďalšie vzdelávanie.

Pozitívne možno hodnotiť najmä pôsobenie sociálneho pedagóga, ktorý zabezpečuje preventívne aktivity, sociálno-pedagogické poradenstvo, podporu detí v záťažových situáciách, podporné skupiny a využíva aj prvky kreatívnych terapií. Významná je aj jeho tvorba vlastných metodických materiálov využívaných v každodennej praxi.

Dôležitú úlohu plní zdravotná sestra, ktorá zabezpečuje vstupné zdravotné posúdenie detí, zdravotnú dokumentáciu, komunikáciu s odbornými ambulanciami a podávanie liekov. Vzhľadom na vysoký podiel detí v pedopsychiatrickej starostlivosti je jej pôsobenie v zariadení zásadné. Pozitívne možno hodnotiť aj jej preventívnu činnosť v oblasti hygieny, užívania návykových látok a ďalších rizikových javov.

Vychovávatelia a asistenti učiteľa zohrávajú kľúčovú úlohu v každodennom kontakte s deťmi, pri podpore adaptácie, riešení konfliktov a realizácii voľnočasových aktivít. Z rozhovorov vyplynulo, že viacerí zamestnanci sú do práce s deťmi výrazne zaangažovaní aj nad rámec bežných pracovných povinností.

Zariadenie spolupracuje s viacerými externými subjektmi, najmä s orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, políciou, prokuratúrou, obcou Čerenčany, mestom Rimavská Sobota, základnými školami a centrom voľného času. Táto spolupráca prispieva k rozširovaniu možností práce s deťmi, ich zapájaniu do aktivít mimo zariadenia a k podpore komunikácie medzi zainteresovanými subjektmi.

Napriek uvedeným pozitívam pretrvávajú personálne limity, na ktoré tím NPM poukázal už v predchádzajúcich kapitolách. Najvýraznejšie sa prejavujú v oblasti psychologickej a sociálnej práce, kde aktuálne kapacity neumožňujú zabezpečiť dostatočne systematickú a rovnomerne dostupnú odbornú podporu pre všetky deti.

Za dôležité preto NPM považuje nielen posilnenie odborného tímu, ale aj zabezpečenie primeranej metodickej podpory, vzdelávania a supervízie pre zamestnancov vykonávajúcich odborné alebo odborne náročné činnosti.

Z rozhovorov zároveň vyplynula potreba posilniť tímovú spoluprácu, otvorenú komunikáciu a multidisciplinárne prepojenie medzi jednotlivými profesiami. Zamestnanci síce priebežne komunikujú a vymieňajú si informácie o deťoch, avšak viacerí poukazovali na potrebu pravidelnejšej supervízie, intravízie, spoločných odborných stretnutí a aktivít podporujúcich pracovný kolektív. Skupinová supervízia bola v zariadení realizovaná len jednorazovo, pričom viacerí zamestnanci prejavili záujem o jej pokračovanie.

Z pohľadu NPM možno konštatovať, že zariadenie disponuje odborne motivovanými a angažovanými zamestnancami, ktorí majú k deťom vzťah a snažia sa reagovať na ich potreby. Súčasne však aktuálne personálne zabezpečenie a absencia pravidelnej supervízie predstavujú riziko pre dlhodobú kvalitu odbornej práce, zvládanie krízových situácií a stabilitu pracovného kolektívu. Ako potrebné sa javí najmä posilnenie odborného tímu, predovšetkým o psychológa, sociálneho pracovníka a podľa možností aj liečebného pedagóga, ako aj zavedenie pravidelnej individuálnej a skupinovej supervízie pre všetkých zamestnancov pracujúcich s deťmi.

Opatrenie komisára pre deti:

10. **RC**: Zariadeniu sa odporúča zabezpečiť pravidelnú supervíziu pre pedagogických, výchovných a odborných zamestnancov, zameranú najmä na zvládanie náročných situácií, prácu s deťmi s poruchami správania, prevenciu vyhorenia a odbornú reflexiu **Termín plnenia:** v primeranom časovom horizonte, v nadväznosti na legislatívne a rozpočtové procesy.

3. Prehľad opatrení komisára pre deti a príkladov dobrej praxe

3.1. Prehľad opatrení

Termín plnenia	Prijaté opatrenie
Bezodkladne	**RC**: Zariadeniu sa odporúča pred prijatím dieťaťa aktívne vyžadovať od CDR, orgánu SPODaSK alebo zákonného zástupcu informáciu o tom, akým spôsobom bolo dieťa pripravené na umiestnenie do reedukačného centra, najmä či mu boli veku primerane, pravdivo a zrozumiteľne

	vysvetlené dôvody umiestnenia, miesto pobytu, základný režim zariadenia a predpokladaná dĺžka pobytu.
V primeranom časovom horizonte, v nadväznosti na rozpočtové a personálne možnosti zariadenia.	**RC:** Zariadeniu sa odporúča posilniť dostupnosť psychologickej starostlivosti pre deti, t.j. prijať opatrenia smerujúce k obsadeniu ďalšej pozície psychológa.
	RC/MŠVVaM SR: Zariadeniu sa odporúča v spolupráci so zriaďovateľom prijať kroky smerujúce k posilneniu odborného tímu o ďalšieho sociálneho pracovníka a k vytvoreniu primeraných podmienok na pravidelnú a systematickú spoluprácu s rodinou maloletých detí. Cieľom je umožniť intenzívnejšiu komunikáciu s rodinou, realizáciu odborných intervencií, podporu vzťahov dieťaťa s blízkymi osobami a efektívnejšie využívanie možností pobytu rodičov alebo blízkych osôb vo výchovnom zariadení za účelom odbornej práce s rodinným systémom dieťaťa.
	RC: Zabezpečenie možnosti uzamykania sa v priestoroch kúpeľní, toaliet, napr. formou otočných zámkov, ktoré v prípade potreby je možné z vonku otvoriť.
	RC: Zariadeniu sa odporúča zabezpečiť pravidelnú supervíziu pre pedagogických, výchovných a odborných zamestnancov, zameranú najmä na zvládanie náročných situácií, prácu s deťmi s poruchami správania, prevenciu vyhorenia a odbornú reflexiu.
Do 3 mesiacov od doručenia správy.	**RC:** Zariadeniu sa odporúča vytvoriť vhodné materiálne a priestorové podmienky na uchovávanie spisovej dokumentácie tak, aby bola zabezpečená ochrana osobných údajov a prístup výlučne oprávnených zamestnancov.
Do 30 dní od doručenia správy a následne priebežne.	**RC:** Zariadeniu sa odporúča primerane veku a vyspelosti dieťaťa zapájať ho do tvorby a vyhodnocovania IRP a stručne zaznamenávať, ako bolo dieťa s cieľmi oboznámené a aký bol jeho postoj k nim.
Do 3 mesiacov od doručenia správy a následne priebežne.	**ÚPSVaR:** Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny sa odporúča metodicky usmerniť príslušné úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (úseky sociálno – právnej ochrany detí a sociálnej kurately) tak, aby pri deťoch umiestnených v reedukačných centrách priebežne a individuálne posudzovali, či ďalší pobyt dieťaťa v režimovom zariadení naďalej zodpovedá jeho aktuálnemu najlepšiemu záujmu. V prípade, ak odborný tím reedukačného centra vyhodnotí reedukačný proces ako ukončený alebo odporučí zmenu umiestnenia dieťaťa, má príslušný úrad bezodkladne posúdiť novú skutkovú situáciu, zistiť názor dieťaťa, vyhodnotiť dostupné

	alternatívy starostlivosti a prijať aktívne procesné kroky smerujúce k zabezpečeniu primeranejšej formy starostlivosti.
Bez termínu (odporúčanie).	**RC:** Zariadeniu sa odporúča realizovať pravidelné spoločné prípadové stretnutia (pedagogických, výchovných a odborných zamestnancov), minimálne raz mesačne, zamerané na výmenu informácií o aktuálnych potrebách detí, zjednocovanie výchovných postupov a dohodnutie jednotných reakcií na náročné situácie.
	RC: Zariadeniu sa odporúča zaradiť do výchovného programu pravidelné skupinové aktivity, minimálne raz mesačne v každej výchovnej skupine, zamerané na prevenciu konfliktov, bezpečnú komunikáciu, rešpektovanie hraníc, zvládanie hnevu a nenásilné riešenie sporov.

3.2. Prehľad príkladov dobrej praxe

• Bezodkladná a koordinovaná reakcia odborných zamestnancov na akútnu situáciu dieťaťa po nedovolenom opustení zariadenia. Zamestnanci postupovali v spolupráci s políciou, dieťaťu bola poskytnutá krízová intervencia a po jeho upokojení bola situácia s dieťaťom ďalej odborne spracovaná.
• Realizácia pravidelného a opakujúceho sa vzdelávania zamestnancov v oblasti zvládania rizikového správania detí. Zamestnanci každé dva roky absolvujú výcvik Stratégia zvládania a predchádzania agresivity u žiakov**,** vďaka čomu majú postupy pri predchádzaní a riešení agresívnych prejavov priebežne upevňované a prakticky osvojované. Opakovaný charakter výcviku prispieva k jednotnejšiemu postupu personálu a k efektívnejšiemu zvládaniu konfliktných situácií v zariadení.
• Dostupnosť dôveryhodných vzťahových osôb pre deti – reagovanie na potreby detí primerane a bez zbytočného odkladu.
• Zapojenie sociálneho pedagóga do práce s deťmi počas školského vyučovania, kde realizuje individuálne stretnutia, sociálno-pedagogické pozorovanie, vedie vlastné záznamy a podľa potrieb detí vytvára podporné skupiny.
• Realizáciu preventívnych aktivít prostredníctvom predmetov terapeuticko-korekčné cvičenia a prevencia psychopatologických javov, zameraných najmä na predchádzanie šikanovaniu, závislostiam, kriminalite u detí, trestnoprávnu zodpovednosť a ďalšie rizikové správanie.
• Spolupráca zariadenia s externými subjektmi, najmä políciou, prokurátormi a organizáciou SPACE Rimavská Sobota.

• Pravidelné zisťovanie výskytu šikanovania – psychológ trikrát ročne realizuje dotazníkové zisťovanie zamerané na šikanu a podľa potreby nadväzuje individuálnou preventívnou podporou detí.
• Uvádzanie a využívanie odborných foriem a metód reedukácie v individuálnych reedukačných programoch, najmä podpornej terapie, psychoedukácie, nácviku kontroly emocionality a tréningu sebaovládania.
• Formalizovaný hodnotiaci systém, ktorému deti podľa svojich výpovedí rozumejú a vedia sa v ňom orientovať a v ktorom sú nastavené benefity, ktoré slúžia ako motivačný prvok podporujúci dodržiavanie pravidiel a aktívnu spoluprácu v reedukačnom procese.
• Realizácia aktivít mimo zariadenia spojené s kontaktom so zvieratami, ako rozvoj kreatívnych a športových činností.

3.3. Záver

Zistenia z monitoringu poukazujú aj na systémové otázky, ktoré presahujú vnútorné fungovanie samotného zariadenia. Osobitne významná je potreba vytvorenia primeraných personálnych, organizačných a finančných podmienok na systematickú prácu zariadenia s rodinou dieťaťa. Podpora kontaktu s rodinou nemá byť vnímaná len ako organizačné zabezpečenie telefonátov alebo návštev, ale ako súčasť odbornej sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinným prostredím.

Komisár pre deti v tejto súvislosti opätovne poukazuje na potrebu posilnenia odborného tímu zariadenia o ďalšieho sociálneho pracovníka. Obdobné odporúčanie už bolo formulované aj v správe z monitoringu RC Hlohovec vo vzťahu k Ministerstvu školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR ako zriaďovateľovi. Odporúčanie smerovalo k zabezpečeniu finančných podmienok na systematickú spoluprácu zariadení s rodinami maloletých detí, najmä prostredníctvom posilnenia personálnych kapacít a materiálno-technického zabezpečenia v oblasti sociálnej práce. Ku dňu spracovania tejto správy komisár pre deti neeviduje reakciu ministerstva na uvedené odporúčanie.

Za systémovo dôležité považuje komisár pre deti aj priebežné a individuálne prehodnocovanie dôvodnosti ďalšieho pobytu detí v reedukačných centrách. V prípade, ak odborný tím zariadenia vyhodnotí reedukačný proces ako ukončený alebo odporučí zmenu umiestnenia dieťaťa, nemôže ďalší postup zostať len pri formálnom odkaze na existujúce súdne rozhodnutie. Príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny má bezodkladne posúdiť aktuálnu situáciu dieťaťa, zistiť jeho názor, vyhodnotiť dostupné alternatívy starostlivosti a prijať aktívne procesné kroky smerujúce k primeranejšej forme starostlivosti.

Komisár pre deti preto osobitne zdôrazňuje odporúčanie adresované Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny, aby metodicky usmernilo príslušné úrady práce, sociálnych vecí a rodiny v oblasti

priebežného posudzovania aktuálneho najlepšieho záujmu detí umiestnených v reedukačných centrách. Cieľom je predchádzať situáciám, v ktorých dieťa zotrváva v režimovom zariadení dlhšie, než je vzhľadom na jeho aktuálny stav a potreby nevyhnutné.